

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Вступ В сучасних умовах господарювання, коли економіка України знаходиться під впливом наслідків останньої світової кризи, на перше місце виходять проблеми забезпечення ефективності державного внутрішнього фінансового контролю. Таке твердження ґрунтується, перш за все, на тому, що саме державний внутрішній фінансовий контроль виступає важелем впливу на сталість функціонування підконтрольних об'єктів, сукупність яких, в свою чергу, утворює державний сектор національної економіки. Водночас, ефективність державного внутрішнього фінансового контролю багато в чому залежить від професіоналізму та компетенції працівників, що безпосередньо його здійснюють. Отже, особливого значення набувають питання людського фактору в забезпеченні ефективності державного внутрішнього фінансового контролю.

Постановка завдання Метою даної статті є обґрунтування місця та значення людського фактору в забезпеченні ефективності державного внутрішнього фінансового контролю, а також окреслення особливостей впливу такого фактору.

Задля досягнення зазначеної мети в статті вирішено наступні завдання:

обґрунтовано важливість розгляду людського фактору в контексті забезпечення ефективності державного внутрішнього фінансового контролю;

окреслено місце людського фактору серед інших факторів, які здійснюють вплив на державний внутрішній фінансовий контроль;

розглянуто дискусійні положення визначення поняття «людський фактор», завдяки чому надано уточнене поняття «людський фактор в державному внутрішньому фінансовому контролі»;

окреслено особливості впливу людського фактору на забезпечення ефективності державного внутрішнього фінансового контролю шляхом уточнення його складових та існуючих впливів;

окреслено проблеми розвитку людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі та запропоновано напрями їх подолання.

Результати дослідження Аналіз наукових робіт дозволив дійти висновки, що проблема людського фактору за всіх часів цікавила українських та зарубіжних учених. Так, даною проблематикою, займаються такі вчені, як Абсава Н.Д. [1]., Битяк Ю.П. [2]., Загуменна Н.В. [4]., Заславская Т.И. [5]., Ільїн А.І. [6]., Кір'ян Т. М. [7]., Колот А. [8]. , Новак І. М. [9]. , Пашко Л. [10; 11]., Цветков В.В. [12]., Серьогін С.М. [13]. та багато інших.

Але, незважаючи на таку пильну увагу до окресленої проблеми з боку вчених, проблема, все ж таки, на сьогодні залишається та, як свідчать статистичні дані щодо недосконалою система державного внутрішнього фінансового контролю, постійне зростання економічних правопорушень та прогресивну динаміку фактів корупції серед працівників контролюючих органів, вона є ще далекою від остаточного розв'язання.

Перш ніж перейти до безпосереднього дослідження людського фактору в забезпеченні ефективності державного внутрішнього фінансового контролю, доцільно уточнити авторське бачення ключовий понять в даному аспекті: людський фактор, державний внутрішній фінансовий контроль та людський фактор в державному внутрішньому фінансовому контролі як симбіоз вищезгаданих визначень.

Термін «фактор» (від лат. factor – рушійний) у наукових дослідженнях використовується у значенні причини, рушійної сили будь-якого процесу або явища, яка визначає його характер або одну з його характерних рис. [4].

Одна з перших спроб розкрити зміст поняття «людський фактор» була зроблена в 1930 році радянським вченим М.М. Добротворським, хоча сам термін був сформульований пізніше як результат перекладу і скорочення вислову «Human factors engineering » (буквально – техніка людських чинників), використовуваного в США для позначення як галузі

знань, так і процесу проектування систем «людина – машина» з метою забезпечення ефективності, надійності і безпеки діяльності людини.

Проте теоретико-методологічні основи вивчення людського фактору були закладені в працях радянських вчених в 70 - 80х роках ХХ століття – В. Антоненко, М. Кагана, О. Ільїна, М. Добротворського, А. Уледова, Г. Осипова, В. Шинкарука та інших. В працях сучасних російських вчених, а саме Н. Абрамової, М. Абсави, Т. Заславської, Ж. Бакаєва, людський фактор розглядається в основному в економічному або управлінському ракурсі. [4]. Отже, поняття «людський фактор» входить в науковий вжиток багатьох наук: філософії, соціології, психології, педагогіки, медицини, науки управління тощо. І хоча поняття «людський фактор» виступає міждисциплінарним поняттям, проте досі не існує однастайності у його тлумаченні (табл.1).

Таблиця 1

Погляди на визначення поняття «людський фактор»

Автор	Визначення
1	2
Абсава М.Д.	вважає, що «людський фактор» потрібно розглядати не як спільну, а як специфічну категорію певного способу виробництва, а саме такого суспільства, в якому людина розглядається не лише як головна продуктивна сила, як передумова і активний елемент виробництва, а як одночасно початковий і кінцевий пункт всього суспільного руху, як його активний початок і кінцевий результат, як головний засіб і дійсна мета суспільного виробництва [1, с. 44-45].
Бабосова Є.М.	Це цілісна система соціальної діяльності, направленої на зміну, розвиток і вдосконалення суспільства та умов життєдіяльності самої людини [3, с. 28].
Ільїн О.І.	Це категорія не економічна, а соціологічна, оскільки містить в собі весь спектр стосунків у суспільстві [6, с.11]. Проте, автор доводить, що це поняття характеризує не спосіб виробництва, а виражає сукупність соціальних явищ для даної епохи.

Закінчення табл. 1

1	2
Заславська Т.І.	Це система взаємодіючих, що займають різне положення класів, шарів і груп, діяльність і взаємодія яких забезпечує прогресивний розвиток суспільства [5, с. 35].
Антоненко В.Г.	Це вираження діяльнісної сутності людини, активний діяльнісний прояв, реалізація людиною її інтересів, здібностей, світоглядних і ціннісних установок, творчої енергії та волі в здійсненні суспільних цілей і завдань [14, с. 91].
Загуменна Н.В.	Це комплекс психофізіологічних особливостей людини та її соціальних ролей, що визначають функціонування людини як субекта діяльності в системі соціальних, економічних, виробничих, науково-технічних, організаційно - управлінських та інших стосунків [4, с. 69].

Отже, як свідчать дані таблиці 1, погляди на визначення поняття «людський фактор» є достатньо різними. Деякі учені розглядають його як сукупність соціальних явищ, тим самим значно розширюючи дане поняття та уникаючи конкретики. Схожим є погляд на визначення людського фактору як взаємодії окремих груп суспільства. Такий погляд є також загальним та не враховує результативність дії людського фактору, що є необхідним. Напроти вузьким є визначення, згідно якому людський фактор – це комплекс психофізіологічних особливостей людини, тому що в даному випадку не враховуються зовнішні фактори впливу на нього.

На думку авторів, людський фактор доцільно визначити як сукупність основних якостей людини, що формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Таке визначення є достатньо комплексним та на відміну від інших враховує вплив зовнішнього середовища, що є вкрай доречним.

Якщо ж перейти безпосередньо до розгляду людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі, то необхідно, перш за все, розглянути поняття державного внутрішнього фінансового контролю.

Державний внутрішній фінансовий контроль – діяльність уповноважених працівників, спрямована забезпечити належне (законне, економічне, ефективне, результативне та прозоре) управління державними фінансами.

Поняття «людський фактор в державному внутрішньому фінансовому контролі» доцільно утворити шляхом симбіозу понять «людський фактор» та «державний внутрішній фінансовий контроль» та подати у такий спосіб:

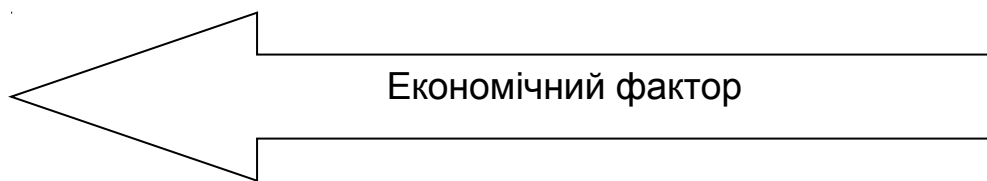
Людський фактор в державному внутрішньому фінансовому контролі – це сукупність основних якостей працівника в сфері державного внутрішнього фінансового контролю, сформованих під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників в процесі діяльності, спрямованої на забезпечення належного управління державними фінансами.

Людський фактор в державному внутрішньому фінансовому контролі має власні складові, які його утворюють та забезпечують його якість. До таких складових, на думку авторів, доцільно віднести: психологічні якості, ціннісні орієнтири, компетентність, здатність виконувати власні обов'язки. Такі складові є всеохоплюючими та лише при їх поєднанні та досягненні бажаного рівня кожної зі складових, може бути забезпечена ефективність державного внутрішнього фінансового контролю цілком.

Ведене дослідження дозволило наочно представити авторське бачення людського фактору в забезпеченні ефективності державного внутрішнього фінансового контролю (рис. 1).

Як видно з рисунку 1, людський фактор відіграє важливу роль в забезпеченні ефективності державного внутрішнього фінансового контролю. Водночас, проведені дослідження дозволили окреслити сучасні проблеми розвитку людського фактору саме в державному внутрішньому фінансовому контролі (рис. 2).

Ефективність державного внутрішнього фінансового контролю

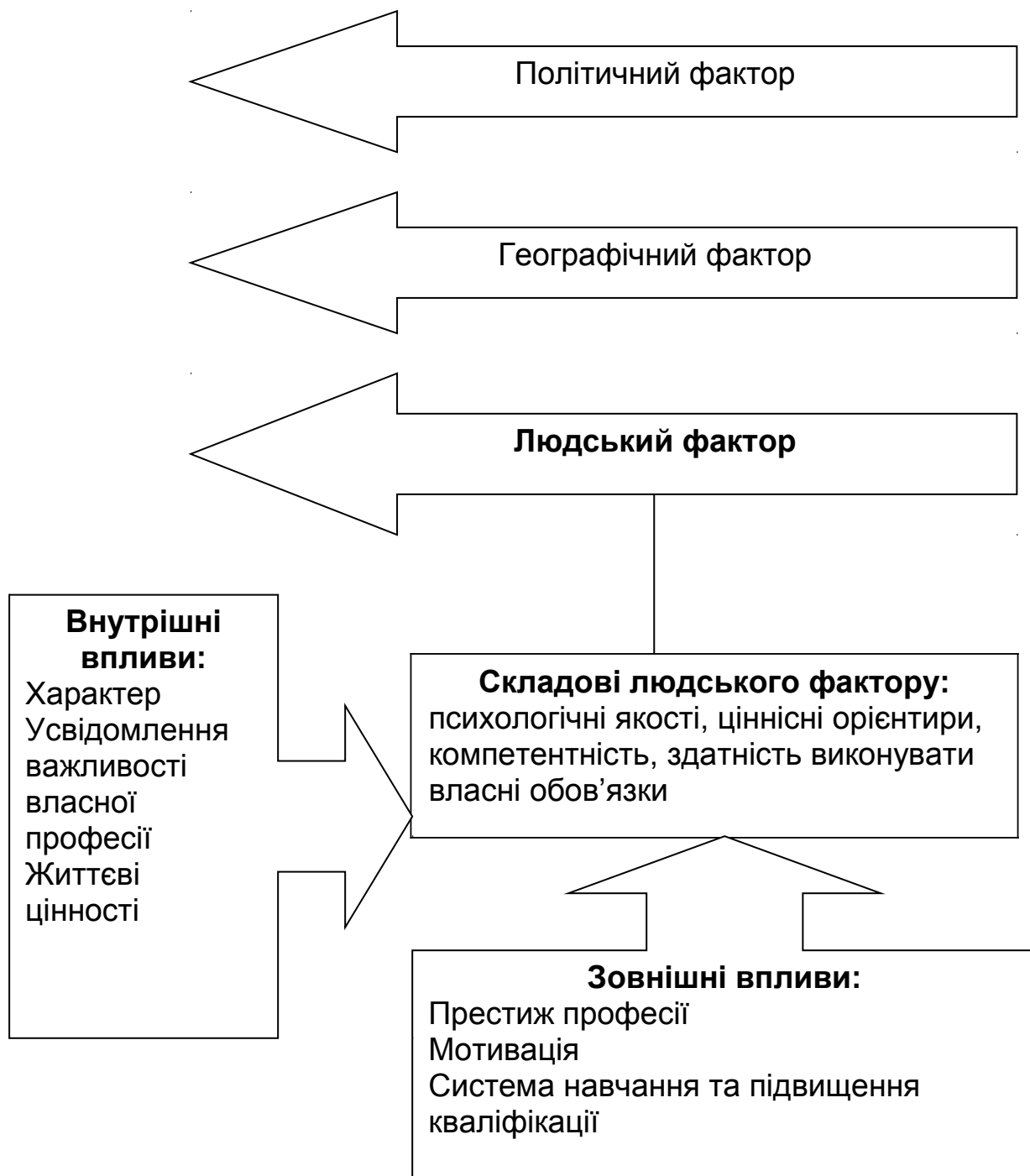

Рис.1. Людський фактор в забезпеченні ефективності державного внутрішнього фінансового контролю (авторське бачення)

Проблеми розвитку людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі

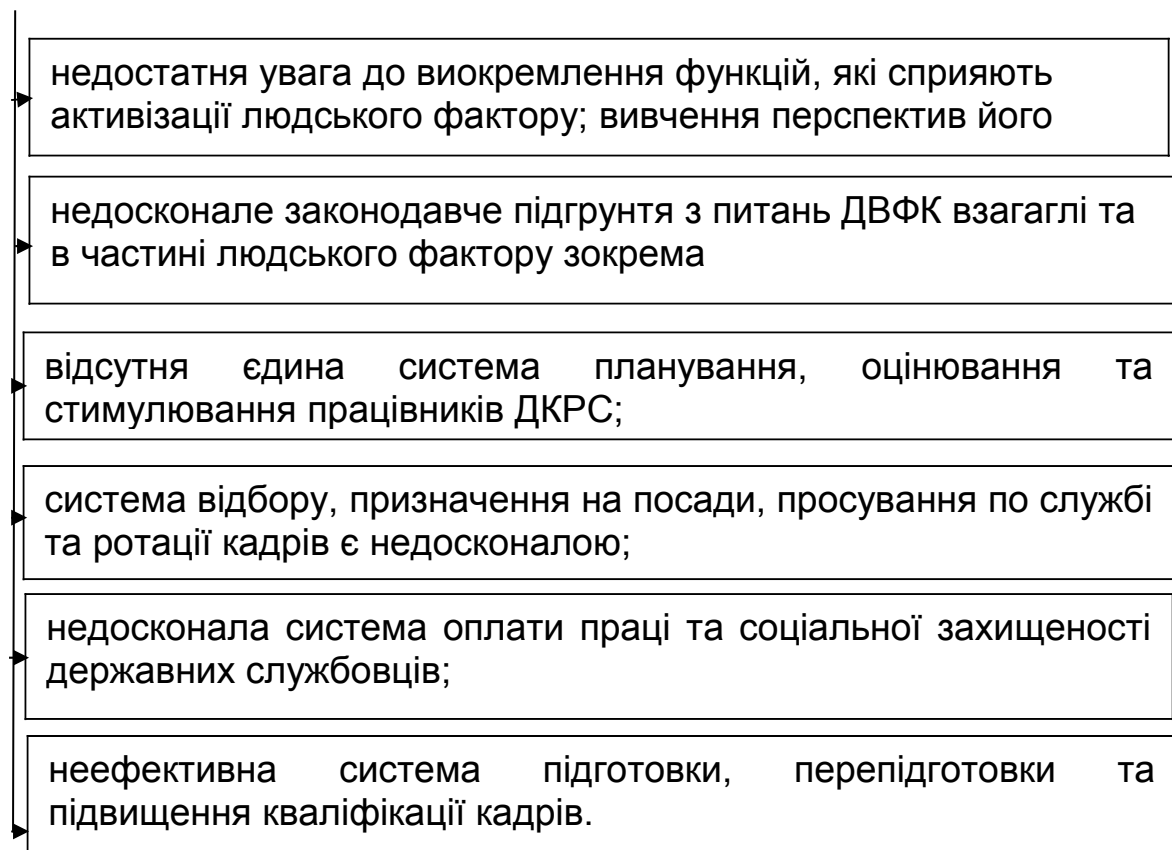

Рис.2. Проблеми розвитку людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі

Усі ці проблеми пов'язані з урегулюванням правового статусу державної служби, розвитком її інституційної спроможності та створенням ефективної системи управління. Часті зміни уряду, відсутність наступності виконаної роботи, недостатність фінансування загострили проблему вимивання працівників контролюючих органів із системи державного апарату, що в свою чергу, не сприяло підвищенню ефективності їх діяльності.

У системі розвитку людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі мають реалізовуватися багато практичних завдань:

- оцінка здібностей і можливостей уповноважених працівників;
- їхня атестація;
- просування по службі;
- розвиток здібностей службовців до освіти, праці та готовність на практиці до розкриття свого потенціалу;
- використання державних службовців на посадах, що відповідають

рівню їхньої кваліфікації;
створення системи стимулювання праці;
планування службової кар'єри та інше.

Зазначене можна узагальнити в якості напрямів розвитку людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі.

Отже, необхідно змінити підхід до оцінки якостей працівника в сфері державного внутрішнього фінансового контролю в нових умовах. У ньому мають поєднуватися законослухняність, дисциплінованість, відповідальність з активністю та ініціативою. Він має діяти самостійно, творчо, проявляти наполегливість та виправданий ризик. У державному службовцеві особливо важливо цінувати цілеспрямованість мислення і дій, наявність професійних знань і навиків, уміння приймати рішення.

Перспектива подальшого вивчення цього питання полягає в тому, що професійний розвиток є одним із пріоритетних напрямів становлення вітчизняної державної служби. При цьому головна увага має бути звернена на пошук, збагачення та раціональне використання здібностей працівників в сфері державного внутрішнього фінансового контролю, на збереження та якісне зміцнення кадрів, на оптимальне узгодження потреб та особистісних інтересів.

Тільки після впровадження в життя всіх запланованих заходів щодо підвищення статусу, соціальної та матеріальної захищеності, які будуть відповідати покладеній на нього відповідальності, діяльність в сфері державного внутрішнього фінансового контролю стане престижною для висококваліфікованих спеціалістів, займе належне місце на ринку праці та буде користуватися повагою в громадян.

Висновки Наукова новизна даного дослідження полягає в уточненні поняття «людський фактор в державному внутрішньому фінансовому контролі», виокремленні складових такого фактору та запропонованні напрямів розвитку людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі на основі узагальнення проблем такого розвитку.

При цьому як напрямок подальших досліджень слід вказати необхідність розробки методів активізації складових людського фактору в державному внутрішньому фінансовому контролі.

Література

1. Абсава Н.Д. Куда девался человеческий фактор?! / Абсава Н.Д. // Человек постсоветского пространства: Сборник материалов конференции. Выпуск 3/ Под ред. В. В. Парцвания. – СПб.: Санкт – Петербургское философское общество, 2005. – С.42-47
2. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади. – Х.:Право, 2005. – 304 с.
3. Главное – это человек: материалы круглого стола журналов «Коммунист», «Коммунист Украины», «Філософська думка» в Киеве// Коммунист. – Издательство ЦК КПСС «Правда», «Коммунист», 1987. - № 5. – С. 90 - 100
4. Загуменна Н.В. Людський фактор та специфіка його активізації у соціально-філософських дослідженнях // Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук, № 16, 2010. – С. 68 -72
5. Заславская Т.И. Социетальная трансформация российского общества. Деятельностно-структурная концепция./Заславская Т.И. – М., Дело, 2002. – 567 с.
6. Ильин А.И. Личный фактор общественного производства и проблемы его активизации // Ильин А.И. – Л.: Издательство ЛГУ, 1991. – 186 с.
7. Кір'ян Т. М. Нові тенденції в теорії, методології та практиці людського капіталу [Текст] / Т. М. Кір'ян, Ю.М. Куліков // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. – Випуск 32. – 2008. – С.181-187.
8. Колот А. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань[Текст] / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 4-9.
9. Новак І. М. Сучасні пріоритети інвестування людського капіталу в Україні [Текст] / І. М. Новак // Збірник наукових праць Харківського національного економічного університету. Управління розвитком. – 2006. –№ 4. – С. 83-86.
10. Пашко Л. Мотиваційна криза держслужбовців: причини і наслідки // Політ. менеджмент. – 2005. – № 1 (10). – С. 44–51.
11. Пашко Л.А. Людські ресурси у сфері державного управління: теоретико-методологічні засади оцінювання: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 236 с. – Бібліогр.: с. 211–222.

12. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / Колектив авторів; Наук. кер. В.В.Цветков. - К.: Оріони, 1998. – 364 с.

13. Серьогін С.М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством: Монографія. – Д.:ДРІДУ НАДУ, 2003. – 453 с.

14. Человеческий фактор (мировоззренческий аспект)/Алма-Ата: Наука, 1989. – 336 с.